

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการศักยภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ครึ่งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร
2. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
3. บทบาทของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญมากต่อการจัดการศึกษาแบบเป็นระบบ ประเทศใดก็ตามจะประสบผลสำเร็จในด้านการจัดการศึกษาได้ยากหากไม่มีหลักสูตรเป็นแนวทางในการกำหนด จุดมุ่งหมายของการศึกษาในประเทศนั้น ๆ เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร สัจจอุทราพันธ์(2540 : 70 – 75) ได้จัดแบ่งประเภทหลักสูตรของหลักสูตรตามจุดเน้นที่แตกต่างกัน 8 ประเภทคือ

1. หลักสูตร หมายถึง กระบวนวิชาหรือรายการเนื้อหาวิชาที่จัดสอนในโรงเรียน
2. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กนักเรียน
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สื่อที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร หมายถึง สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร หมายถึง ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอนและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
7. หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปะทะสังสรรค์ระหว่างนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
8. หลักสูตร หมายถึง แผนงานที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

ธำรง บัวศรี (2542 : 6) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ซึ่งคล้ายกับจอร์จ พันธุ์ พูลพัฒน์ (2542 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่นักเรียนแต่ละคนพึงมีในโปรแกรมการจัดการศึกษาเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ได้มีการวางแผนเอาไว้ในรอบของทฤษฎีและผลการวิจัยการศึกษาหรือการปฏิบัติงานที่ผ่านมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

สำหรับหลักสูตรในระดับประถมศึกษาชั้น แรมสมร อยู่สถาพร (2533 : 3) ได้แสดงทัศนะว่า คำว่าหลักสูตรจะหมายถึงโครงการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยมุ่งสร้างนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและให้ มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ตามสภาพของสังคมในขณะนั้น ๆ

ลาเวทเทลลี และคณะ (แรมสมร อยู่สถาพร. 2533; อ้างอิงมาจาก Lavatelli and others. 1972) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ชุดการเรียนรู้และประสบการณ์สำหรับเด็กที่โรงเรียนจัดให้เพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษาโดยครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่นำมาจากความรู้ที่สะสมกันมาและนำมาวางรวมกันเป็นเนื้อหาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศาสตร์และวิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น
2. ทักษะที่สำคัญเพื่อใช้แสดงหาความรู้ต่าง ๆ เช่น ทักษะทางภาษาซึ่งส่วนมาก ได้แก่ การอ่าน การเขียนและการพูดรวมทั้งทักษะการติดต่อระหว่างชาติและภาษา ทั้งทาง
3. กระบวนการประเมินและการตัดสินใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับบทบาทของแต่ละบุคคลในสังคม
4. กระบวนการทางสมองหรือความสามารถในการแก้ปัญหาที่ทำให้เด็กสามารถมองเห็นปัญหา สามารถเปรียบเทียบและหาคำตอบได้อย่างมีเหตุผล
5. ประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ เช่น ศิลปะ ดนตรีและการเต้นรำ ซึ่งเป็นมรดกที่สำคัญของแต่ละชาติ ทำให้ชีวิตประจำวันมีความสุข

กูด (จรงค์ รัตนวิฑูรย์. 2543 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Good. 1973) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียนหลังจากนั้นก็กำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์เป็นขั้นคอนต่อไป

โบแชมปี (สมจิต จันทรฉาย. 2533 : 37 ; อ้างอิงมาจาก Beauchamp. 1981) ได้กล่าวถึงขอบเขตความหมายของหลักสูตรว่าอยู่ภายใน 3 สถานะ คือ

1. หลักสูตรในฐานะเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยความหมายดังกล่าวหลักสูตรมักจะเป็นแผนงานเพื่อบรรลุถึงผลผลิตบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ แผนงานนี้ประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมาย กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล รวมทั้งกำหนดเวลา หลักสูตรในลักษณะนี้มีหลายระดับ เช่น หลักสูตรในระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นต้น

2 หลักสูตรในฐานะระบบหลักสูตร ซึ่งเป็นขอบเขตการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ประกอบด้วย การจัดการด้านบุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร ผลผลิตของระบบหลักสูตรก็คือตัวหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะศาสตร์แขนงหนึ่งทางการศึกษา เป็นความหมายที่ใช้ในสถาบันการศึกษาระดับสูง ในความหมายของศาสตร์ทางด้านหลักสูตร

จากการพิจารณาความหมายของหลักสูตรตามที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายดังกล่าวข้างต้นแล้วพอจะสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความหมายใน 2 ลักษณะคือ ความหมายในวงแคบกับความหมายในวงกว้าง ความหมายในวงแคบ หมายถึง วิชาและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นที่จะต้องเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด ในความหมายกว้าง หลักสูตรหมายถึงประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อให้เด็กได้มีความรู้ทักษะและเจตคติที่ดีอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นหลักสูตรจึงหมายถึง

1. เอกสารหลักสูตร
2. กระบวนการวิธีการสอนของครู
3. กระบวนการเรียนของนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จัดให้กับเด็ก
5. การประเมินผล

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

นิยามของหลักสูตรนอกจากจะชี้ให้เห็นว่ามีสาระสำคัญและมีความหมายอย่างไรแล้วยังชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีอยู่ในตัวหลักสูตรนั้นด้วย สัจจ อูทรานันท์ (2532 : 235 - 241) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า ประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย

1.1 จุดมุ่งหมาย ซึ่งแยกออกเป็น

1.1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป

1.1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะ

1.2 เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งแยกออกเป็น

- 1.2.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
- 1.2.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ
- 1.2.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
- 1.2.4 ทักษะทางกาย
- 1.2.5 เจตคติและค่านิยม

1.3 การประเมินผล

2. ส่วนประกอบอื่นที่นำบรรจุไว้ในหลักสูตร ได้แก่

- 2.1 เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
- 2.2 การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
- 2.3 การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน
- 2.4 การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

อ้าง บั้วศรี (2542 : 8) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ อย่างน้อย 6 อย่างคือ

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การสอนการเรียนรู้
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

ทาบ (Taba, 1968 : 424 – 425) กล่าวว่าหลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบมาอย่างไรก็ตาม ควรมีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. ขบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ

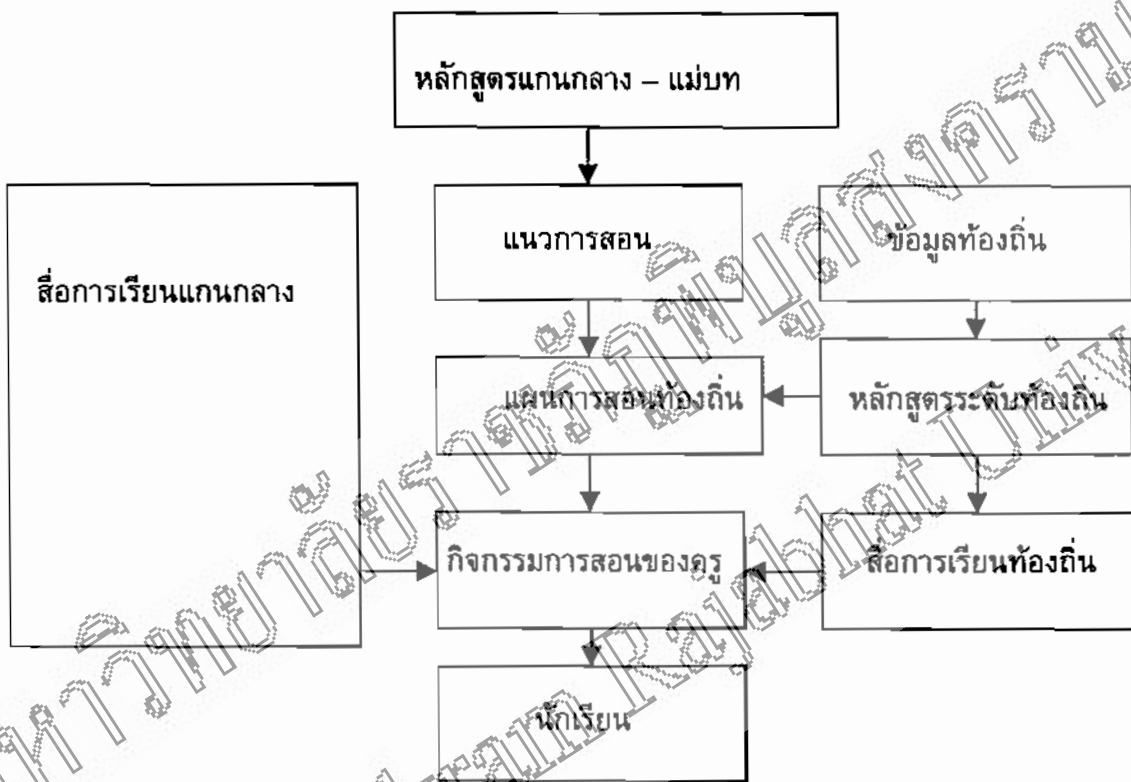
1. จุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
3. การจัดขบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.1 ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียน การสอน เอกสารความรู้ หนังสือประสบการณ์ ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิตเศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมได้ดียิ่งขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทดังแผนภูมิที่ 1 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 :7)

แผนภูมิ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากหลักสูตรแม่บทที่ใช้ทั่วประเทศดังนี้ คือ (พะยอม แก้วกำเนิด. 2539 : 34)

1. เป็นหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ
2. มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ

3. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผนและแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น

4. มีวัตถุประสงค์เน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมท้องถิ่น

5. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ

6. มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

หลักสูตรระดับท้องถิ่นที่ดีที่โรงเรียนจัดทำและพัฒนาขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สภาพตามที่เป็นจริงในท้องถิ่นควรมีเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์จำเป็น 5 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 69)

1. เป็นสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมจริงของท้องถิ่น
2. เป็นสภาพปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่น
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น

ให้ดีขึ้น

4. ช่วยนักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นมีความรักถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้มีสภาพดีขึ้น

5. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการแก่นักเรียนเฉพาะกลุ่มที่มีความต้องการได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงสุด

อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทระดับชาติ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา...ความต้องการ...และสภาพชีวิตจริงโดยส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ปลุกฝังให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะกลุ่มตามศักยภาพสูงสุดแต่ละบุคคล

2.2 วิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

คำว่า การพัฒนา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Development ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกหมายถึง การทำให้ดีขึ้น หรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่งหมายถึง การทำให้เกิดมีขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่งก็คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย (สัจด์ อุทรานันท์.2540:30) ส่วนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum Development) หมายถึง ระบบการร่างหลักสูตรระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่.2533:1)

การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นสามารถแยกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาปรับเสริมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนพัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติมและจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต

การจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่จะต้องขออนุญาตตามขั้นตอนก่อนนำไปใช้ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ.2534:66)

วิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น สามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ การปรับหลักสูตรระดับชาติให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น โดยท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง (สจัด อุทรานันท์.2540:312) เท่าที่ปฏิบัติอยู่มีรูปแบบดังนี้

1. แบบที่มีเสรีภาพในกรอบนโยบายส่วนกลาง คือ ท้องถิ่นมีเสรีภาพในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับโรงเรียนในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้โดยอาศัยนโยบายที่ส่วนกลางเป็นผู้กำหนดให้ระหว่างการดำเนินการส่วนกลางจะควบคุมดูแลช่วยเหลือ เพื่อให้หลักสูตรสนองนโยบายส่วนกลาง ขณะเดียวกันก็สนองความต้องการของท้องถิ่นด้วย

2. แบบที่ท้องถิ่นมีเสรีภาพในส่วนที่ส่วนกลางเหลือไว้ให้ คือ ส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแม่บทขึ้น และเว้นที่ว่างให้มีวิชาเลือกเสรี ซึ่งท้องถิ่นมีเสรีภาพในการกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอนได้เอง

3. แบบที่เสรีภาพในขอบเขตและในวงกว้าง คือ ให้ส่วนกลางและท้องถิ่นต่างก็กำหนดเกณฑ์อย่างต่ำของสิ่งที่เด็กทั้งประเทศจะต้องรู้ และที่เด็กในท้องถิ่นจะต้องเรียนรู้ตามลำดับ (minimum essentials) รวมเข้าเป็นหลักสูตรแกน ซึ่งถือว่าเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนต้องเรียน ส่วนที่เหลือเป็นวิชาเลือก หรือวิชาบังคับเลือก ซึ่งท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดหรือเสนอแนะโดยส่วนกลางก็ได้สรุปได้ว่าท้องถิ่นจะดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรได้ ดังนี้

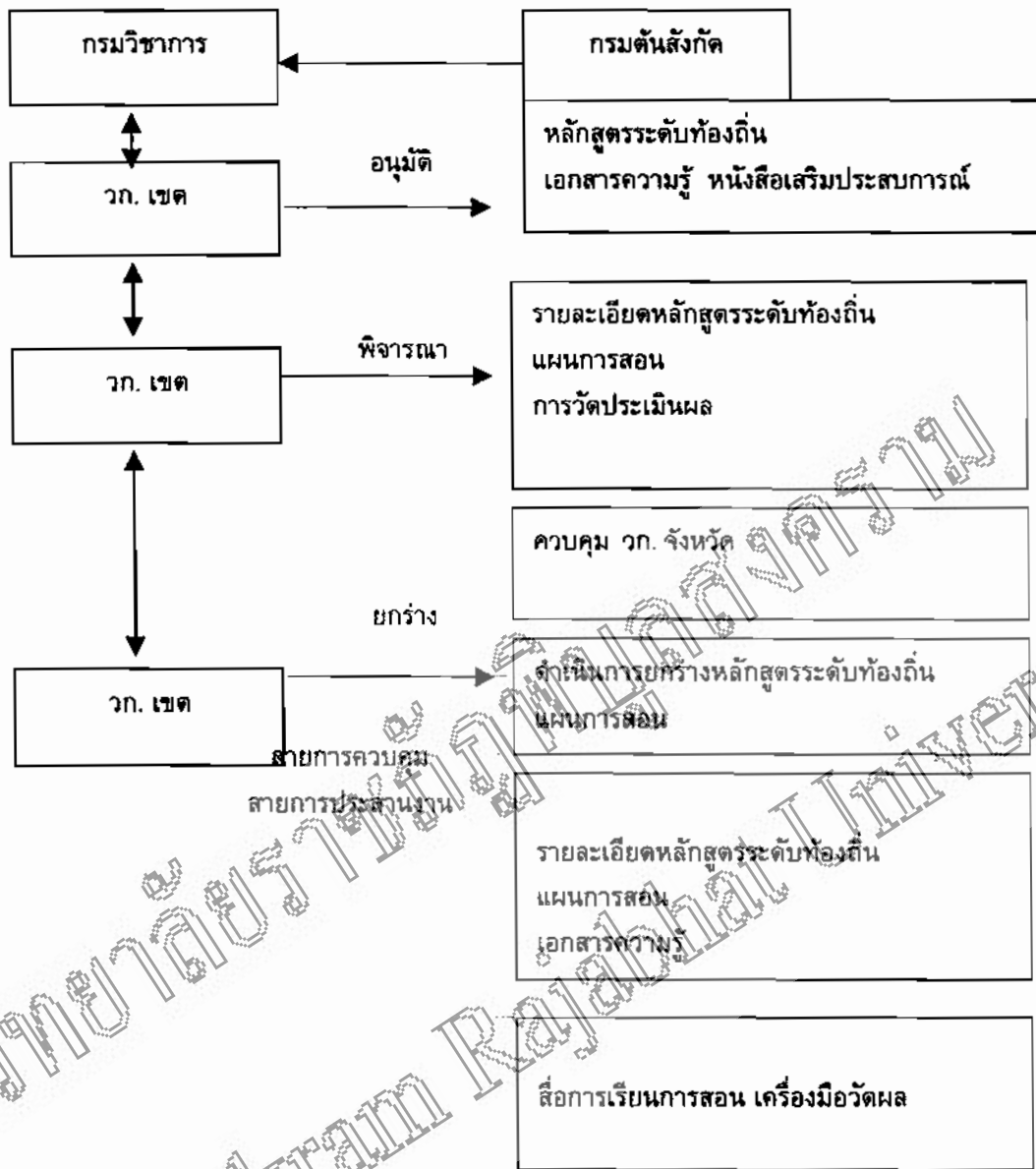
3.1 เลือกใช้หลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศ ถ้าเห็นว่าเหมาะสม

3.2 ปรับ-เพิ่ม รายละเอียดเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

3.3 เขียนหลักสูตรขึ้นใหม่

2.3 การควบคุมหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กรณีโรงเรียนจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นขึ้นมาและเนื้อหาไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยความร่วมมือจากกลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษาช่วยกันกร่างรายละเอียดหลักสูตร แผนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์สื่อการเรียนรู้ การสอน เครื่องมือวัดผล แล้วจัดส่งให้จังหวัดพิจารณา จังหวัดจัดส่งเขตการศึกษาเพื่อขออนุมัติ จากนั้นเขตการศึกษาจะเสนอผ่านเพื่อขอความเห็นชอบจากกรมวิชาการเพื่อขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรระดับท้องถิ่น จังหวัดนั้นหรือ เขตการศึกษานั้น โดย กรมวิชาการจะประสานงานให้กรมต้นสังกัดทราบต่อไป รายละเอียดดังแผนภูมิที่ 2 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 68)

แผนภูมิ 2 แสดงสายการควบคุมประสานงานหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่น อาจจะดำเนินงานในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอหรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงานไม่ว่าจะดำเนินงานในระดับใด หากจะให้เป็นอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ควรดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ (สัจด์ อุทรานันท์. 2540 : 314 – 316)

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน โดยการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุมและสัมมนา หรือวิธีการอื่น ๆ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมา

ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือจัดสร้างกระบวนการวิชาขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในกรณีสร้างเพิ่มเติมควรระบุจุดมุ่งหมายโครงสร้างเนื้อหาสาระกระบวนการจัดการเรียนการสอนและมาตรการในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน

ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร ในขั้นนี้การนิเทศและติดตามมีความสำคัญมาก

ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่

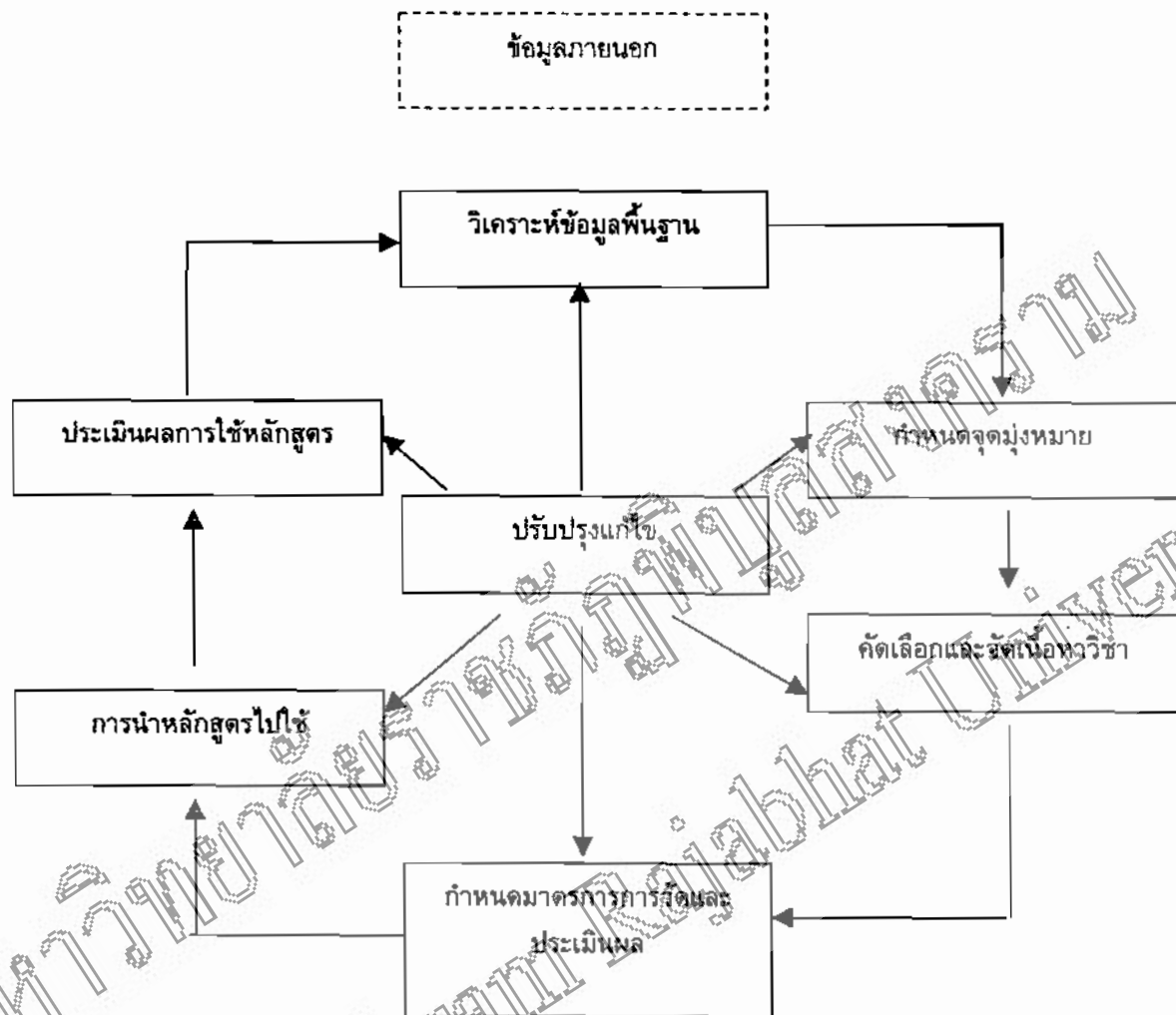
ขั้นที่ 8 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อไป

ในทำนองเดียวกัน จีระพันธ์ พูลพัฒน์ (2542 : 99 –100) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรระบอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้น คือ

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือ สัรวางสภาพ ปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายตามข้อ ๑
3. คัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชา เพื่อให้ตรงกับจุดหมายที่ต้องการ คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสม จัดระเบียบ จัดลำดับขั้นตอนเนื้อหาและกิจกรรม
4. กำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนรู้อตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด
5. การนำหลักสูตรไปใช้ นำไปปฏิบัติจริงในการเรียนการสอน
6. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ทำการปรับปรุงและพัฒนาตลอดเวลาเพื่อให้หลักสูตรมีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

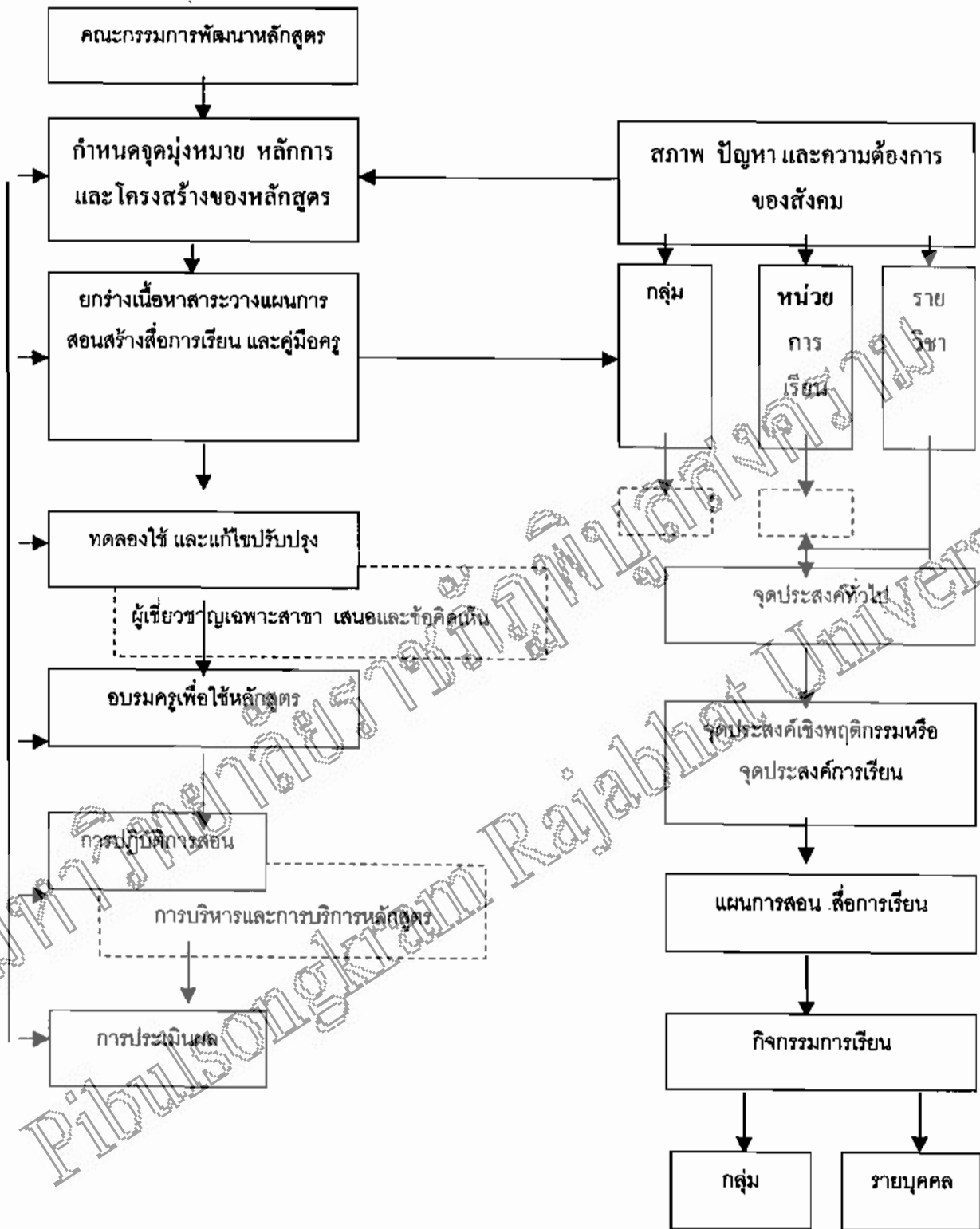
การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวัฏจักรต่อเนื่องกัน ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3 และ 4 ต่อไปนี้ (จิระพันธ์ พูลพัฒน์. 2542 : 100 – 105)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

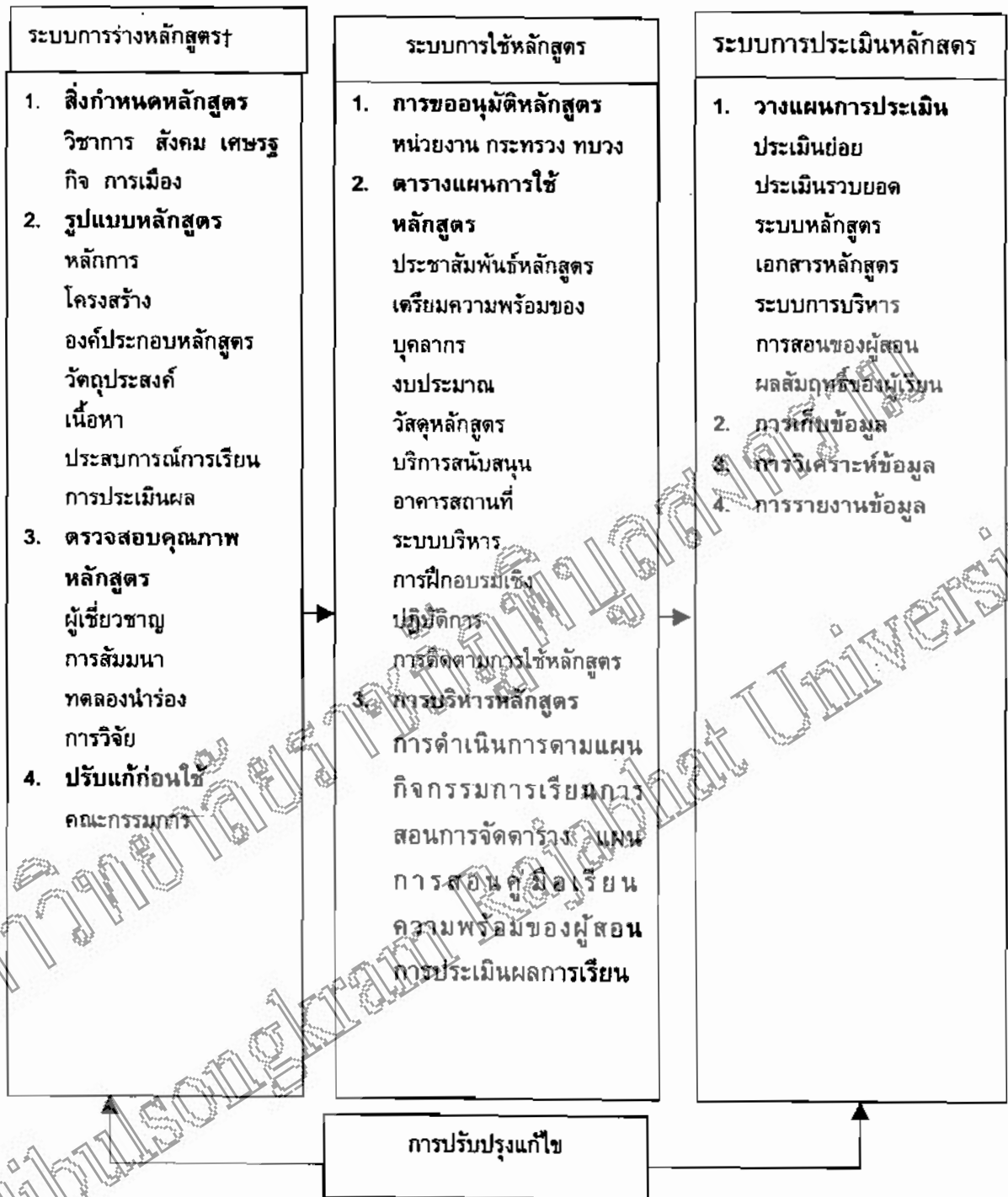
แผนภูมิ 3 แสดงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของจิระพันธ์ พูลพัฒน์

ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร

แผนภูมิ 4 แสดงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของจีระพันธ์ พูลพัฒน์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 23) ได้เสนอระบบในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรดังแผนภูมิที่ 5 ต่อไปนี้

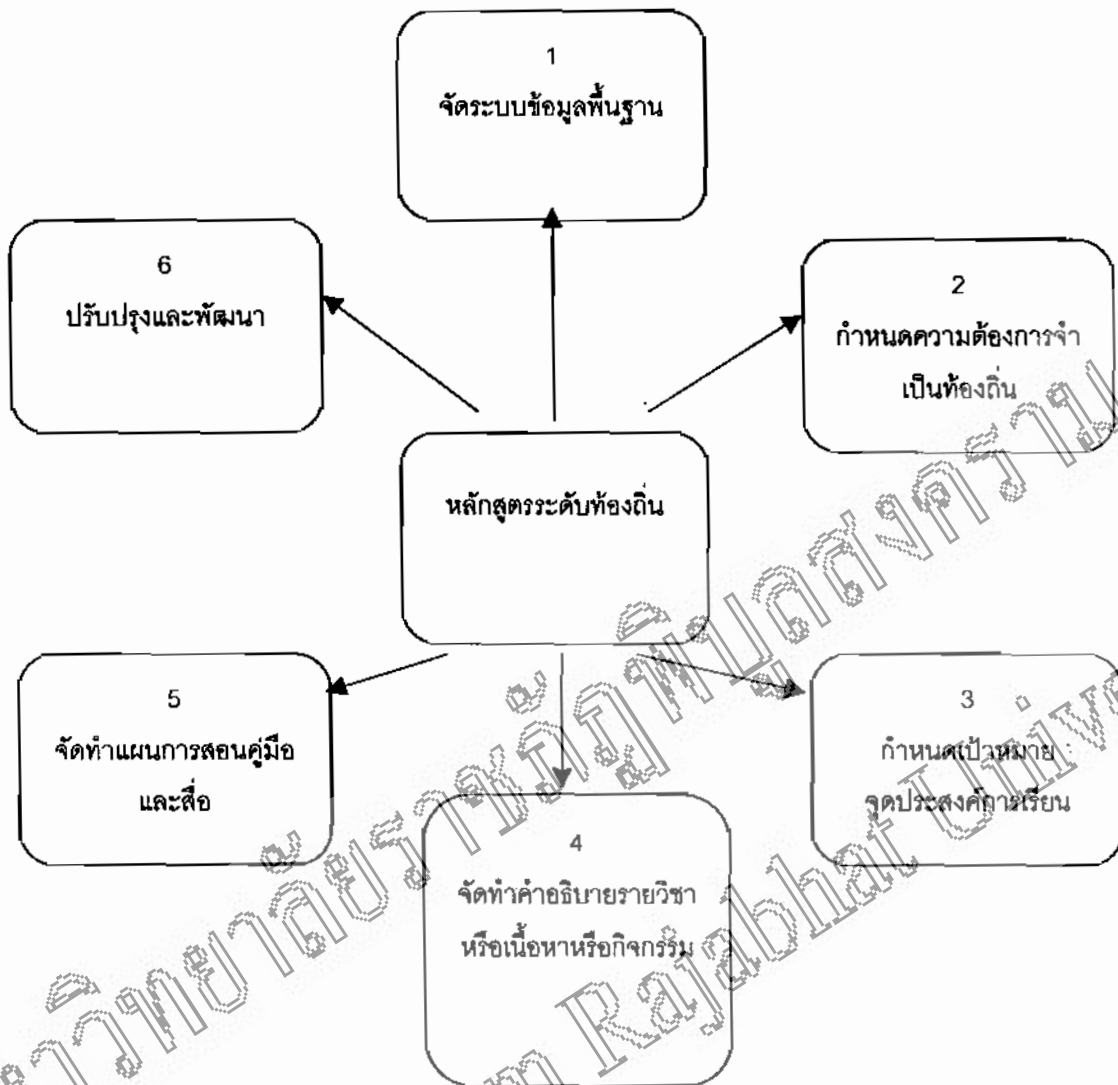

แผนภูมิ 5 แสดงระบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของวิชัย วงษ์ใหญ่

พะยอม แก้วกำเนิด (2539 : 35 - 38) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น ว่าควรประกอบด้วย

1. การศึกษาสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลสนเทศของท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษา และความต้องการของนักเรียนผู้ปกครองและประชาชน
2. วิเคราะห์ข้อมูลสนเทศเพื่อการศึกษา เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตรในเรื่องความสำคัญของรายวิชาหรือ เนื้อหาสาระนั้นๆ และปัจจัยเกื้อหนุน
3. การกำหนดความเหมาะสมของนักเรียน ในเรื่องวัตถุประสงค์ วัยของนักเรียน ความยากง่าย ความมากน้อยของเนื้อหาสาระ ความจำเป็น ความต้องการ ความถนัดและความสามารถของนักเรียน ความต้องการของผู้ปกครองท้องถิ่น และชาติบ้านเมือง
4. การกำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ในเรื่องความต่อเนื่อง ความสอดคล้อง นำหนัก ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่ายและปริมาณ การกำหนดความคิดรวบยอดหรือความคิดหลักหรือทางรวมทั้งเรียนจบหรือเนื้อหาสาระนั้นแล้ว
6. การร่าง “รายวิชา...” หรือ “เรื่องและเนื้อหาสาระ” ในเรื่องแนวทางกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์เฉพาะของรายวิชา รหัสประจำวิชาในกลุ่มวิชา
7. การวิเคราะห์ ทบทวน ร่าง “รายวิชา...” หรือ “เรื่องและเนื้อหาสาระ”
8. การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชานั้น เช่น ครูผู้สอน วิทยาการ สถานที่ อุปกรณ์ เวลา และสภาพแวดล้อม
9. การคำนึงถึง และการจัดสรรปัจจัยองค์ประกอบเกื้อหนุนกระบวนการสอนรายวิชานั้น เช่น หนังสือเรียน เทคนิคการสอน การแนะแนว การวิจัย การประเมินผล การนิเทศ
10. การนำร่าง “รายวิชา...” หรือ “เรื่องและเนื้อหาสาระ” ไปทดสอบทดลองหรือนำร่องเพื่อการปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสม

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 69) ได้เสนอขั้นตอนการจัดทำ และพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น 6 ขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิ 6 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

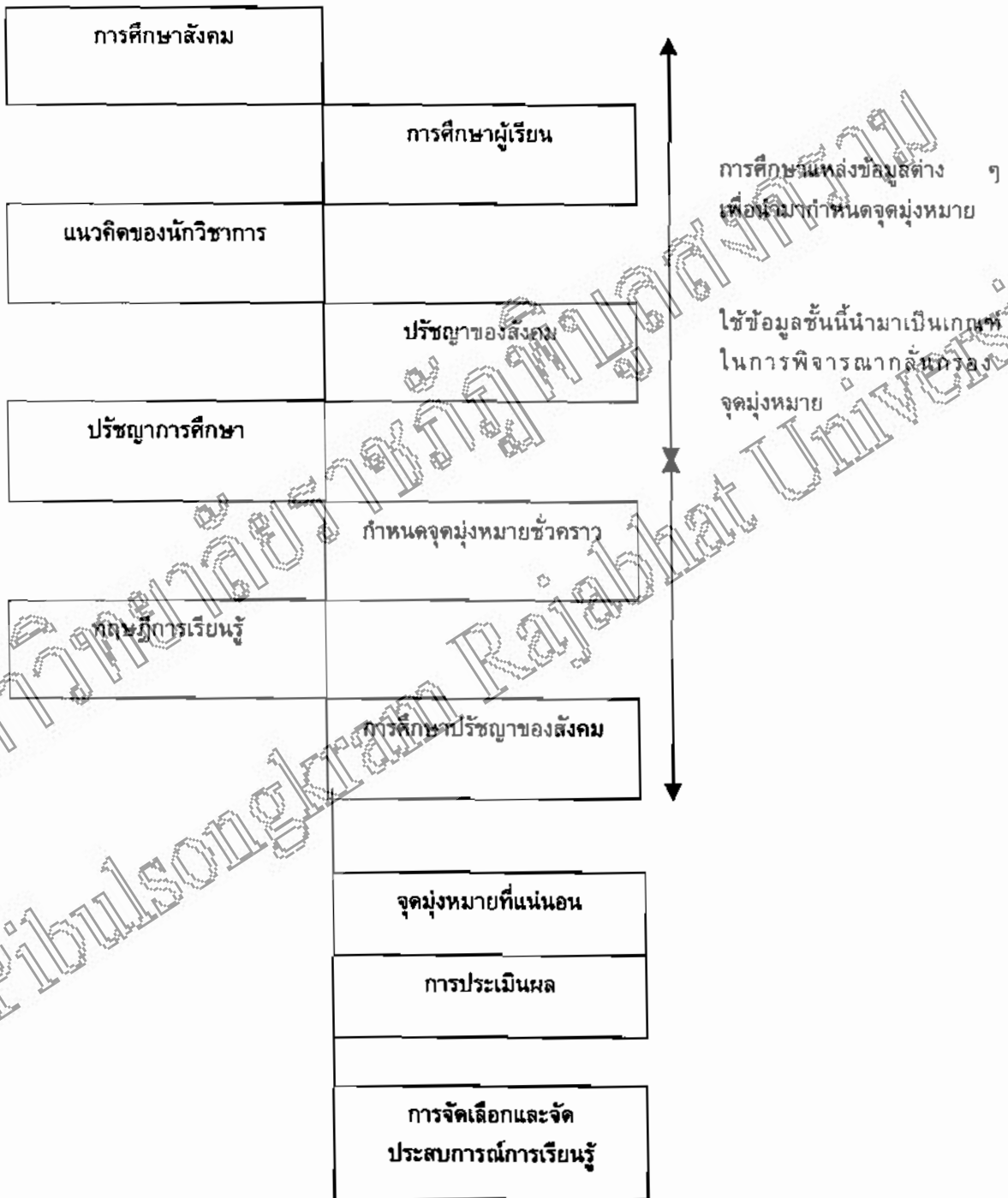
นักทฤษฎีหลักสูตรหลายท่านได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เช่น ไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 1) ได้เสนอคำถาม 4 ข้อ เป็นแนวทางซึ่งนำไปสู่กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้คือ

1. ความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรที่โรงเรียนตั้งใจจะให้เกิดกับผู้เรียน
2. ประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรที่โรงเรียนตั้งใจจะให้เกิดกับผู้เรียน
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ
4. จะตกลงใจอย่างไรจึงจะทราบว่าสิ่งที่เราคาดหวังหรือมุ่งหมายไว้ได้เกิดแก่ผู้เรียนแล้ว

จากคำถามนี้จะสรุปได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการดังนี้คือ

1. กำหนดวัตถุประสงค์
2. คัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
3. คัดเลือกวิธีจัดประสบการณ์เรียนรู้
4. กำหนดวิธีวัดและประเมินผล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 14) ได้กล่าวถึงภาพประกอบการพัฒนาหลักสูตรของไทยเลอร์ ไว้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 7 แสดงการพัฒนาหลักสูตรของไทยเลอร์

ทาบ (Taba.1962: 12) ได้เสนอแนะขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่างๆ ของสังคม
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่สังคมต้องการ
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่ครูจะนำมาสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยพยายามคัดเลือกมาให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้
4. จัดลำดับขั้นตอนแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาสาระที่เลือกมาได้
5. คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งจะนำมาเสริมเนื้อหาสาระกระบวนการเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
6. จัดระเบียบ จัดลำดับ ขั้นตอน แก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่างๆที่จะนำมาเสริมเนื้อหาสาระการเรียน
7. กำหนดเนื้อหาสาระอะไรบ้างหรือประสบการณ์อย่างใดที่ต้องการประเมินว่าได้มีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ต้องกำหนดไว้ด้วยว่าจะมีข้อมูลอะไรบ้าง ที่จะนำมาช่วยในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลและจะใช้วิธีการประเมินผลและจะใช้วิธีการประเมินผลอย่างไร

โบแชมปี (Beauchamp. 1981 : 140) ได้เสนอรูปแบบของระบบหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 8 แสดงรูปแบบของระบบหลักสูตรของโบแชมปี

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า วิธีการและกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ตามแต่ทัศนของนักการศึกษาแต่ละท่าน ที่จะเน้นความสำคัญ

แยกย่อยต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมตามขั้นตอนสำคัญ 6 ประการ คือ

1. การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
3. การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้
4. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือเนื้อหา หรือกิจกรรม
5. การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อ
6. การปรับปรุงและพัฒนา

โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนจะจัดการศึกษาให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตน ตลอดจนใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมช่วยการเรียนการสอนของนักเรียน เพื่อช่วยการศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น สิ่งแรกโรงเรียนจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานสำคัญ ที่มีการศึกษาวิเคราะห์และประมวลเป็นระบบ โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น สภาพของโรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครองว่ามีลักษณะอย่างไร

2. ศึกษาหลักสูตรแต่ละเรื่อง ที่พิจารณาแล้ว คำอธิบายหลักสูตรเปิดโลกทัศน์ให้โรงเรียนมีส่วนร่วมต่อไปหรือไม่อย่างไร คือ ปรับเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา

- 2.2 ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.3 พัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย

- 2.4 จัดทำสื่อการเรียนการสอน แยกสารความรู้เพิ่มเติม

- 2.5 จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม

ขั้นที่ 2 กำหนดความต้องการจำเป็นขอท้องถิ่น

นำข้อมูลพื้นฐานมากำหนดความต้องการจำเป็น โดยจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะต้องปรับปรุง เพิ่มเติมหรือสร้างหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้

พิจารณา ปัญหา และความจำเป็นของท้องถิ่น พร้อมทั้งศึกษาคำอธิบายหลักสูตร นำกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรม

เมื่อโรงเรียนตกลงใจเพิ่มรายละเอียด เนื้อหาหรือปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนหรือพัฒนาวิธีสอนให้หลากหลายหรือจัดทำสื่อการเรียนเพิ่มเติมแล้วจะต้องดำเนินการจัดทำรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์หลักสูตรหรือเรื่อง
2. จัดทำคำอธิบายรายวิชา เนื้อหา หรือกิจกรรม
3. จัดทำแผนการสอน คู่มือครูและสื่อต่างๆ
4. วัดผลประเมินผล

ขั้นที่ 5 จัดทำแผนการสอน คู่มือครูและสื่อ

การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู อุปกรณ์ สื่อ หนังสือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะ ที่ตรงกับสภาพสิ่งแวดล้อม ปัญหาของท้องถิ่นอย่างแท้จริงและพัฒนานักเรียนแต่ละคนเต็มตาม ศักยภาพ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนอาจช่วยจัดทำ หรือจัดหามาหรือขอความช่วยเหลือจากบุคคล ในท้องถิ่น

ขั้นที่ 6 ปรับปรุงและพัฒนา

หลักสูตรระดับท้องถิ่นเมื่อร่างเรื่อง เนื้อหาสาระ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ควรนำไปทดลอง ใช้และปรับปรุง พัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสมตามเจตนารมณ์ กล่าวคือ จัดกระบวนการ เรียนการสอนให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของ ตนเองและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้เป็นการเรียนรู้จากครูผู้สอน เท่านั้น การศึกษาจึงจะมีผลต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพ และสังคมท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 69 - 72)

3. บทบาทของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความสำเร็จของหลักสูตรและเป้าหมายของการศึกษาที่วางไว้ มิได้ขึ้นอยู่กับตัว หลักสูตรและวัสดุประกอบหลักสูตรเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรที่ เกี่ยวข้องทุกระดับที่จะปฏิบัติตามแนวของหลักสูตรด้วยความตั้งใจจริงและมุ่งมั่นในความสำเร็จ

ในระดับโรงเรียนถือได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด เพราะจะต้องเป็น ผู้นำหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรที่หน่วยงานระดับชาติจัดวางไว้ ไปใช้ให้ เกิดผล ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงมีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการบริหาร หลักสูตรโดยตรง โดยมีครูวิชาการโรงเรียนซึ่งเปรียบเสมือนมือขวาของผู้บริหาร ช่วยเหลือนำ นโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

สังด์ อุทยานันท์ (2540 : 260 - 261) ได้ให้แนวคิดที่ว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนใช้หลักสูตรดังนี้

1. ทำความเข้าใจหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อย่างชัดเจน
2. ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่างๆ แก่ครู
3. ดำเนินการนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรม หรือ

จัดประชุมสัมมนา เป็นต้น

5. ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครู ผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ และในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นจะต้องจัดอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนดังนี้

1. จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ให้ครอบคลุมสภาพแวดล้อม ระบบสังคม และระบบโรงเรียน
2. นำข้อมูลพื้นฐานและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมาวิเคราะห์และกำหนดเป็นความต้องการจำเป็นของโรงเรียน
3. การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ที่ท้าทายสำหรับโรงเรียน ร่วมกับคณะครูเป็นรายปี
4. ร่วมกับคณะครูกำหนดงานอย่างชัดเจนเป็นระยะตลอดปี โดยเน้นจุดประสงค์
5. จัดทรัพยากรตามลำดับความสำคัญของงานที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์
6. แก้ปัญหาและหาวิธีการใหม่ๆ ด้วยกระบวนการคิดระดมสมอง
7. จัดระบบสื่อสารให้บุคลากรได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว
8. นำผลงานของโรงเรียนไปเสนอในการประชุมต่างๆ อย่างภาคภูมิใจ (กรมวิชาการ. 2534 : 63 - 64)

การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งก็คือผู้บริหารโรงเรียนเพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ นั่นก็คือ การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งจะต้องเตรียมการดังนี้

1. การกำหนดปรัชญา อุดมการณ์ วัตถุประสงค์และนโยบายของโรงเรียน
2. การศึกษา การสำรวจ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น
3. การศึกษา การสำรวจ ปัญหา ความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง
4. การศึกษา การสำรวจ ความถนัด ความสามารถเฉพาะของผู้เรียน
5. การจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความต้องการ ความถนัดและความสามารถ
6. การจัดบริการแนะแนวทางการศึกษาในเรื่อง แนวทางการศึกษา การคัดเลือกรายวิชา
7. การจัดครู อาจารย์ การใช้ทรัพยากรภายนอก ผู้สอนจากภายนอกสถานที่ช่วยในการเรียนการสอน
8. การจัดทำแผนการสอน เนื้อหาสาระรายละเอียด เทคนิคการสอน กระบวนการเรียนการสอน วัสดุการเรียนการสอน สื่อต่างๆ
9. การเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้
10. การจัดกิจกรรมเสริม
11. การจัดกิจกรรมและปัจจัยเกื้อกูล ให้เกิดกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาที่สมบูรณ์ครบวงจร
12. การติดตามช่วยเหลือในเทศ

13. การวัดผล ประเมินผล และการพัฒนา

14. การพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (กรมวิชาการ. 2534 : 70 -71)

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 15) ได้กล่าวถึงบทบาทผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ที่สำคัญดังนี้ คือ

1. การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนการสอน
2. การจัดทำแนวการสอน แผนการสอน
3. การผลิตและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน
4. การจัดทำเอกสารประกอบการสอน
5. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อหลักสูตร
6. การปรับเนื้อหากิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
7. การบริการวัสดุและเอกสารหลักสูตร
8. การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้
9. การจัดกิจกรรมเสริม
10. การจัดเตรียมแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น
11. การจัดหานวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอน
12. การนิเทศติดตาม ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ
13. การแก้ปัญหาอันเกิดจากบริหารจัดการการเรียนการสอน
14. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
15. การจัดทำผลงานด้านวิชาการ
16. การดูแลติดตามผู้กับ

ผู้บริหารโรงเรียนนอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแล้ว ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอีกอย่างที่สำคัญ คือการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง ปรับ ขยายหลักสูตรและนำมาใช้ในโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพบุคลากรและความจำเป็นของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างคู่มือการใช้หลักสูตร การกำหนดระดับมาตรฐาน การใช้หลักสูตร ตลอดจนการทำประมวลการสอนและโครงการสอนวิชาต่างๆ ให้เหมาะสม (Harris: 1967 : 13)

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร มีความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด ดังนั้นผู้บริหารจึงควรเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งในเรื่องนี้ ไวล์ส(Wiles. 1967 : 140-142) ได้แสดงความเห็นว่า

ผู้บริหารของแต่ละโรงเรียนถือว่าเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสามารถที่จะส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรค ขัดขวางการพัฒนาหลักสูตรอย่างไรก็ได้ ทักษะและวิธีปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนสามารถที่จะกระตุ้นหรือทำลายกำลังใจของครูในการพัฒนาหลักสูตรได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังสามารถที่จะช่วยแนะนำและจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ ที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

ส่วนบทบาทของครูวิชาการโรงเรียนซึ่งทำหน้าที่เปรียบเหมือนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 7) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ช่วยผู้บริหารด้านวิชาการไว้ว่า

ช่วยกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการวางแผนงานของโรงเรียน

ช่วยกำกับ ติดตาม และนิเทศการสอน

ช่วยจัดหาหลักสูตร เอกสารหลักสูตร และสื่อการสอน

นำเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ทางการศึกษามาใช้และเผยแพร่

ช่วยวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูล จัดทำสถิติ

6. ช่วยจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้เรียน ตามสภาพชีวิตจริง สังคมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศชาติ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียนจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู อาจารย์ในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และตอบสนองความต้องการขอท้องถิ่นได้

4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

4.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

4.2 จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้ามีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้

เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

4.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการจุดมุ่งหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึง กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่	1 – 3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่	4 – 6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	1 – 3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	4 – 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ การเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม ๐ จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

1. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

2. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาประมาณปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาประมาณปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาประมาณปีละ 1000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาประมาณปีละ 1000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลระดับสถานศึกษาเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษาในข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้าร่วมการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และ กลุ่มสาระอื่น ๆ ตามที่กระทรวงกำหนดต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัตนะ บัวสนธ์ (2535 : 118 - 234) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและ การจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาค กลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า มีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การอนุรักษ์และสร้างป่าไม้ของ ชุมชน ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ (การใช้สมุนไพร) ที่เป็นกระบวนการคิดและกระทำ โดยเจ้าอาวาสวัดในชุมชน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชนนั้น มีระดับความ สัมพันธ์ที่ดีโดยขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหลัก คือ ผู้บริหารโรงเรียน หลักสูตรแม่บทได้กำหนดแนวทาง เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของท้องถิ่นชุมชนได้ ผลจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ผู้ร่วมสนทนาช่วยกันกำหนดเนื้อหาที่ เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและวิธี การวัดประเมินผลการเรียนได้ นโยบายการควบคุมทางวิชาการออกจากหน่วยงานบังคับบัญชา ส่วนกลางเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การใช้หลักสูตรติดขัด ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจทางวิชา การอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียนมีแนวโน้มทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสิทธิผลสำเร็จ นอกจากนั้น พื้นฐานทางความใส่ใจทางวิชาการของครูที่แตกต่างกัน ก็จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ ประสพผล ต่างกัน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ กำหนดไว้ใน หลักสูตรนั้นมีส่วนที่จะต้องแก้ไข

ช่อม กรไกร (2537 : 99 - 106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ตามความ คิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร และ ครูวิชาการโรงเรียน ประถมศึกษา มีความเห็นว่า โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับกลาง แต่มี ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้บริหารกับ ครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและความต้องการในการ พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน

วีระ เสาวโกมุท (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำหลักสูตรไปใช้ใน โรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการ วิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการบริหารหลักสูตร การดำเนินการเรียนการสอนตาม หลักสูตร และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนการบริการหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ผู้บริหารมีวุฒิทางวิชาชีพครูต่างก็มีความ คิดเห็นแตกต่างกันในด้านการบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตรและการสนับสนุนและส่งเสริมการ ใช้หลักสูตร ส่วนการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ผู้บริหารมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ประสพการณ์ในการบริหารและขนาดของโรงเรียน มีใช้ตัวแปรที่ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ของ ผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกันไป

ประพันธ์ จันทรัตน์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นใน งานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยพบว่า

ทรัพยากรท้องถิ่นที่โรงเรียนส่วนใหญ่นำมาใช้ในงานวิชาการนั้น ประเภททรัพยากรทางบุคคล ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ครูอาจารย์โรงเรียนอื่นและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ประเภททรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่สถานประกอบการและห้องสมุด ประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ และวนอุทยาน

ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรทางบุคคล ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างและทรัพยากรทางธรรมชาติ ปัญหาการใช้ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบ ได้แก่ ระยะทางห่างไกล และปริมาณมีน้อย ส่วนทรัพยากรทางสังคม ปัญหาการใช้ได้แก่ ขาดการอนุรักษ์เพื่อการศึกษาและคุณภาพทรัพยากรไม่เป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับปัญหาการดำเนินการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ ขาดงบประมาณและข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท้องถิ่น และปัญหาความปลอดภัย

วาสนา ณ นคร (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนประสบปัญหาขาดงบประมาณสนับสนุน เอกสารหลักสูตรและสื่อไม่เพียงพอกับความต้องการ ครูขาดความรู้และทักษะในการสร้างสื่อ ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ พบว่าครูไม่มีเวลาเตรียมตัวเนื่องจากมีงานอื่นต้องรับผิดชอบมาก ไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์อำเภออย่างต่อเนื่องและประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูต้องสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด ขาดแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน ไม่มีเวลาพอสำหรับการสร้างเครื่องมือวัดจุดประสงค์

โกศล เดชเดี่ยว และคณะ (2540) ได้ทำการศึกษามบทบาทในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามแนวทางการปฏิบัติการศึกษาในทัศนะของครูผู้สอนกรณีศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากรทางการศึกษา ด้านหลักสูตร และด้านกระบวนการเรียนการสอน อยู่ในระดับการปฏิบัติมาก ผลการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหาร ด้านการบริหารโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับปฏิบัติมากกว่าขนาดใหญ่และขนาดกลางตามลำดับ

พิมล มัชฌมบุรุษ (2541 : 180 - 189) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นระดับประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน : ความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น พบว่า มีเรื่องและเนื้อหาที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น 66 เรื่อง มีเรื่องและเนื้อหาที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น แต่ไม่มีในแผนการสอน 49 เรื่อง มีเรื่องและเนื้อหาในแผนการสอน แต่ไม่มีในความต้องการของท้องถิ่น 95 เรื่อง

จงรักษ์ รัตนวิฑูรย์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงแผนการสอน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน พบว่าการเตรียมดำเนินงานประสบปัญหา ขาดเอกสาร แหล่งวิชาสำหรับศึกษาค้นคว้า ไม่มีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์และไม่ทราบขอบเขตที่ท้องถิ่นจะสามารถดำเนินการปรับหลักสูตรได้การดำเนินงานประสบปัญหา คือ คณะทำงานมีภารกิจอื่นมากไม่สามารถจัดทำได้เต็มที่ ระยะเวลาในการจัดทำไม่เพียงพอ ขาดวิทยากรและขาดเอกสาร/ แหล่งวิชาการสำหรับ

ศึกษาค้นคว้า ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ขาดการวางแผน การดำเนินงานประเมินผล ผู้นิเทศจาก ภายนอกมีจำนวนน้อย ผู้นิเทศไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามปฏิทินปฏิบัติงาน และการสรุปรายงานผลยังไม่มียุรูปแบบที่ชัดเจน

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช 2542 มาตราที่ 27 ได้กล่าวว่า ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาคือ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช 2542 มุ่งเน้นการปฏิรูปหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรได้เต็มที่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาศักยภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยดำเนินการตามกรอบความคิดในการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสรุปแล้ว ศักยภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ด้านแผนการสอน การเตรียมดำเนินงานประสพปัญหา แหล่งวิชาการสำหรับศึกษาค้นคว้า มาตราวิทยากร การนิเทศติดตามและประเมินผล ทรัพยากรทางบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุ ระยะทางห่างไกล คุณภาพทรัพยากรไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทรัพยากรท้องถิ่น การบริหารหลักสูตร การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร แต่เมื่อสังเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจศักยภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยจำแนกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการเกี่ยวกับการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร จำแนกเป็น
 - 1.1 โรงเรียนมีการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน
 - 1.2 โรงเรียนมีการกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
 - 1.3 โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายจุดประสงค์การเรียนรู้
 - 1.4 โรงเรียนมีการจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 - 1.5 โรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
 - 1.6 โรงเรียนมีการปรับปรุงพัฒนา
2. ด้านกระบวนการจัดทำหลักสูตร
3. ด้านการนิเทศและติดตามผล

และตัวแปรที่นำมาศึกษา ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่และขนาดโรงเรียน ตามตัวแปรต้นและตัวแปรตามในกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

